

NEKE NAZNAKE O SELEFIJSKO-TEOLOŠKOM UČENJU

Rifet ŠAHINOVIĆ

Medresa "Džemaludin-ef. Čaušević"
rifets@hotmail.com

SAŽETAK: Selefije svoje reformističke ideje definiraju, prije svega, kroz načela vjerovanja. Za njihovo samoodređenje su, također, važna određena pravna (fikhska) učenja, kao i forme društvenosti i politike. Jednog selefiju drugi muslimani odmah prepoznaju po specifičnom odijevanju, društvenim i religijskim karakterističnim oblicima ponašanja, držanju tijela u namazu, te sadržaju i formi njegovog govora. Selefijaska učenja i ideje toliko su se raširile posljednjih decenija da i mnoge muslimane, posebno omladinu, pa čak i one koji se ne identificiraju formalno kao selefije, privlače određeni aspekti selefizma. Autor u ovom članku nastoji pojasniti neke karakteristike selefijaskog učenja.

Ključne riječi: selefizam, es-selefu s-salih, ehlul-hadis, vehabizam, racionalizam, tradicija

Uvod

Selefije zagovaraju striktno pridržavanje vjerske tradicije koju su ustanovili "dobri preci" (es-selefu s-salih), koji nisu odstupali od slova Kur'ana i sunneta (es-selefije arapska riječ koja znači 'predak'). Selefizam je teološki pravac čiji se sljedbenici žele vratiti izvornom islamskom učenju, vratiti se onom akaidu koji je bio u vrijeme Poslanika, a. s. Prema ovoj definiciji, selefije su, ustvari, čuvali kontinuitet vjerskog i kulturnog pamćenja muslimanske zajednice. S druge strane, selefije su protiv idžtihada u kojem se očituje slobodno mišljenje, a posebno onda kada se dovodi u pitanje bilo koja vrsta tradicije koju su (već) promicali i slijedili es-selefu s-salih. Zašto smatramo važnim govoriti o selefijaskom učenju? Prvo, naziv selefije je vrlo frekventan termin među muslimanima tokom cijele povijesti muslimanskog

mišljenja; drugo, selefizam kao teološki sistem je najranija razrada teološke misli među muslimanima premda se u ranom periodu ne označava tim terminom; treće, selefije uporno tvrde da predstavljaju najvjerodostojniju verziju islama a to je islam *pravo-vjernih predaka* pod kojom misle na prve tri generacije muslimana; četvrto, selefizam kao teološki sistem unutar muslimanskog mišljenja doživio je mnoge transformacije od politički angažiranih selefija preko raznih reformističkih grupa unutar selefijaskog pokreta do selefija koji su ostali na razini čistih imitatora vjerskih autoriteta /taklid/ (jednog selefiju odmah prepoznavamo po karakterističnom načinu odijevanja te specifičnom načinu izvršavanja šerijatskih propisa, naprimjer, namaza); i peto, u svakom vremenu selefije imaju svoje sljedbenike s karakterističnim oblicima angažovanja u društvenim procesima.

Nastanak selefijaskog učenja

Selefizam kao teološki pravac se prvobitno javlja u četvrtom stoljeću po Hidžri. Njegovi zagovornici se pozivaju na imama Ahmeda ibn Hanbela, koji je pozivao na vraćanje izvorima, Kur'anu i hadisu. To je prvi vjerski autoritet selefija.

U dvanaestom stoljeću po Hidžri Muhammed ibn Abdulvehhab je pokušao oživjeti ovo učenje u Arabiji. Taj njegov pokušaj će prerasti u vehabijski pokret. Vehabizam je pokret koji je nastao kao reakcija na kolonijalizaciju i okcidentalizaciju muslimanskih zemalja. U osnovi, ne možemo govoriti da je vehabizam, dok je njegova poruka bila ograničena uglavnom na Arabiju, bio negativna pojava. Zašto? Prosto zato što je Muhamed ibn Abdulvehhab, poput drugih koji su reagirali na modernizaciju muslimana, težio generičkom

odnosno unutarjem razvoju islamske civilizacije pod sloganom “vraćanja čistome islamu”. Međutim, ako bismo htjeli vehabizam opisati kao učenje kroz historijski slijed do danas, onda možemo kazati da je to učenje koje je razvilo konzervativno, ahistorijsko, mrtvo, statično razumijevanje tradicije i koje, u skladu s tim, osporava svaku moguću vrijednost četrnaest stoljeća razvoja islamske intelektualne tradicije koja je proizašla iz kur’anskih i poslaničkih tekstova. Za razumijevanje ovog teološkog pravca bitno je imati na umu da je selefijski pokret nastao kao reakcija na sva druga učenja (naprimjer, mu’tezilijiska, šiijiska, sufijiska), a posebno ona učenja koja dozvoljavaju uvođenje novotarija u vjeru – kako bi kazale selefije.

Često se poistovjećuje vehabizam, kao pokret, s teološkim učenjima selefija. Termini *selefizam* i *vehabizam* su sasvim moderni izrazi, te se ne smiju miješati s akaidskim pojmom *es-selefu-s-salih* (prve generacije muslimana). Ovdje sasvim uzgredno spominjemo da, kada je posrijedi muslimansko mišljenje, postoji stanoviti problem s terminologijom. Jedni kažu da je pojam nebitan jer ‘o terminima se ne raspravlja’, tj. oni su rezultat konvencije. Drugi upozoravaju da osjetljivost i delikatnost situacije nalaže oprez kod izbora terminologije. Stava smo da muslimanima drugi podaruju terminologiju, pa i onu teološku, a oni je samo kao takvu objašnjavaju. Otuda tolika zbrka oko termina koji su trenutno u opticaju a nisu jasno markirani: fundamentalisti, konzervativci, selefijski džihadisti, selefije, vehabije, literalisti, puritanci, radikali, ekstremisti, itd. (Alibašić, Jusić, 2017:12)

Kao što smo već naglasili, selefije se pozivaju na praksu prethodnih generacija smatrajući je normativnom. Međutim, u svome pozivanju na muslimansku tradiciju, oni su izrazito selektivni. Naime, današnje selefije su razvile doktrinu slijedenja samo “ispravnih prethodnika” (*selefu-s-salih*), čime priznaju samo praksu određene skupine islamskih učenjaka

koja zadovoljava njihove kriterije dosljednog slijedenja prakse Poslanika, a.s. Po selefijama, dužnost je svakog ko govori o islamskom vjerovanju (akaidu) da svoj govor temelji na onome što je napisano od autoriteta klasične uleme poznatih po ispravnosti. Ulemu selefije ograničavaju, svode i definiraju kao *ehlu-l-hadis* (slijedbenike Poslanikova puta). Selefije se u svojoj argumentaciji prenaglašeno pozivaju na stavove dvojice pripadnika hanbelijske škole i to na imama Ibn Tejmiju (1263–1328) i njegovog učenika imama Ibn Kajjima el-Dževziju (1292–1350). U pojedinim spornim pitanjima između suprotstavljenih struja unutar muslimanskog mišljenja dovoljno je iznijeti ili dokazati šta je jedan od gore spomenutih autoriteta rekao o tom pitanju i to bi bilo dovoljno za slijedbenike selefizma.

Odlike selefijsko-teološkog učenja

Prva i osnovna odlika teološkog učenja selefija je vraćanje izvorima, uzimanje akaidskog učenja samo iz Kur’ana i hadisa te oslanjanje i argumentiranje svojih teoloških stavova isključivo na tim izvorima vjere. Ljudski razum nema nikakvu ulogu, odnosno, osnovna uloga razuma u svemu tome jeste da se pokori i slijedi. Selefije vide njegovu ulogu u slijedenju, a ne u suđenju. Osnovna selefijska tvrdnja je da razum treba biti svjedok – *šahid*, a ne sudac – *hakim*.

Selefizam, za razliku od drugih pravaca (naprimjer, racionalista, tradicionalista i modernista), karakterizira skepticizam prema racionalnom tumačenju izvora islama, Kur’ana i sunneta. Stoga, selefije ne toleriraju slobodu i pluralizam ljudskog mišljenja pri tumačenju islama, a što je karakteristično za racionaliste, moderniste i dr.

Ustvari, selefije najveću opasnost originalnom i autentičnom islamu vide u racionalizmu, s jedne, i misticizmu, s druge strane. Otuda njihov podjednak otklon prema islamskoj filozofiji (*felsafah*) i misticizmu ili

sufizmu (*tasavvuf*). S obzirom na to da je racionalizam inspiriran grčkom filozofijom i logikom, to je prema selefijama neprihvatljivo jer može odvesti u herezu. Spoznaja vjere, tvrde selefije, mora doći samo iz islamskih izvora, Kur’ana i sunneta, te prakse rane generacije muslimana (*es-selef*).

Druga odlika selefijsko-teološkog učenja jeste razumijevanje Božije jednoće i jedinstvenosti / *tevhid*. Suština *tevhida* je u maksimi – Uzvišeni Bog je Jedan Jedini i samo se Njemu klanjamo. Naravno, svaki teološki pravac unutar muslimanskog mišljenja je strogo vodio računa o *tevhidu* u svojem naučavanju. Međutim, selefije odbacuju sve ono što bi u bilo kojem smislu moglo narušiti navedenu suštinu vjerovanja. Oni zabranjuju posjećivanje kabura, turbeta dobrih ljudi jer je i to po njima vid posredništva u vjerovanju, a što je zabranjeno glavnim izvorima vjere, te osuđeno u djelima klasičnih muslimanskih autoriteta. Oni su protiv ciljanih posjeta turbetima i mauzolejima, što bi moglo predstavljati i prerasti u kulturna mjesta i protiv svake su vrste kulta ličnosti. Tako je i s Poslanikovim, a.s. kaburom. Selefije stalno napadaju i šiije, koje smatraju nevjernicima, te sufije i sve one koji posjećuju mezarja, turbeta i učestvuju u običajima koje oni smatraju protivnim islamskoj vjeri, kao što su slavljenje rođendana Poslanika, a.s., (*mevlud*) i nastojanje da se Bogu približi pozivanjem na poslanike i učenjake (*tevessul*), traženje pomoći od posrednika (*istigasa*) ili zauzimanja kod Boga (*tešaffu*). Površnim sagledavanjem revnosti u odbrani svojih stavova, angažman selefija često se percipira kao jedan vid neumorne odbrane granica vjere: razgraničenje zajednice čistih vjernika od onih nasuprot, koji su, na ovaj ili onaj način, teološki iskvareni ili u zabludi.

Prema selefijama, lokalne kulture i narodni običaji predstavljaju opasnost za očuvanje autentičnog islama. Sinekretizam lokalnih kultura s islamom, smatraju selefije, predstavlja osnovni uzrok inovacija u vjeri. Stoga, selefije

kulturu vide kao potencijalnog neprijatelja autentičnog islama. Otuda je sistematska dekulturnacija muslimana jedan od ciljeva selefijskih pokreta. (Olivier Roy) Na taj način oni žele praksu muslimana lišiti svih islamu stranih elemenata koji su se nataložili kroz historiju.

U želji da očuvaju autentičnost islama, selefije odbacuju narodne običaje (adete), čime islam žele u potpunosti otrgnuti iz historijskog konteksta (otuda radikalne selefije skrnave historijske mezaristane u muslimanskim zemljama, ruše turbeta, tekije i slično).

Ovakvo teološko naučavanje podupiru određene tvrdnje selefija koje podrazumijevaju, između ostalog:

- povratak vjerodostojnim vjerovanjima i praksi prvih triju generacija muslimana – *pravovjernih predaka* (selef es-salih), perioda koji, smatra se, počinje prvom objavom (oko 610) i završava smrću Ahmeda ibn Hanbela (855);
- naglasak na jednom određenom razumijevanju tevhida (Božije jednoće) koji selefije dijele na tri kategorije vjerovanja i djelovanja: Jednoća Gospodara (tevhid er-rububijja), Jednoća Boga (tevhid el-uluhijja) i Jednoća Imena i Atributa (tevhid el-esma' ve es-sifat);
- postizanje pobjede nad nevjerovanjem, posebno nad svim oblicima širka (pridruživanje drugih bića ili stvari Bogu);
- tvrdnje da su jedini valjani izvori autoriteta Kur'an, Poslanikov sunnet i konsenzus Poslanikovih ashaba;
- oslobođenje muslimana od pokuđenih novotarija (bida') u vjerovanju i praksi koje su oni, svjesno ili nesvjesno, usvojili;
- uvjeravanje da su stroga konstrukcionistička tumačenja Kur'ana i sunneta dovoljna da vode muslimane za sva vremena i kroz sve situacije, te da su ovi izvori jasni. (Bernard, 2018: 66).

Treća odlika selefijskog učenja jeste doslovno uzimanje i shvaćanje kur'anskih ajeta i hadisa bez ikakvog tumačenja (naprimjer, razumijevanje onih Božijih atributa koji mogu tumačenjski sadržavati antropomorfna značenja – Božija ruka, lice i tako dalje). Po selefijama tu nema mjesta za logičke argumente ili za metaforička tumačenja. Ovakva i slična mjesta u Kur'anu selefije uzimaju doslovno – niti šta dodaju niti oduzimaju. Zbog takvog tumačenja većina uleme optužuje ih za antropomorfističko razumijevanje Uzvišenog Boga (težsim i tešbih). Što se tiče pitanja *kada'i kadera*, selefije su bliski džebrijskom učenju o potpunom determinizmu. Ovdje samo da kažemo da svijest o potpunoj predodređenosti pasivizira pa i umrtvljuje ljudsku kreativnost.

Četvrta odlika učenja pripadnika selefijskog pravca je prenaplašena odlikovanost nad drugim muslimanima u slijeđenju 'ispravnog' učenja. Sljedbenici selefizma imaju osjećaj odabranosti za očuvanje izvornog vjerovanja nad ostalim muslimanima. To je, ustvari, jedan od ključnih motiva koji jača elan selefija, izvor je puritanizma i vrlo često arogancije kod jednog dijela sljedbenika ovog pravca.

Ovo su samo neke karakteristične odlike učenja selefija. Na prvi pogled nema ništa sporno u učenju koje pretendira da sačuva izvornost i autentičnost vjere. Nema ničega spornog u selefijskom pozivanju na izvore vjere jer se pozivaju na glavne izvore vjere. U tom smislu svi učenjaci ehklus-sunneta su selefije. Naravno, nisu svi kruti u tumačenju i shvatanju vjere kao sljedbenici selefijskog pokreta.

Među selefijama postoji stav da je ono što je vremenski blisko Poslaniku, a.s., povezano s izvornim oblikom islama, a to je i sadržaj često citiranog hadisa, iz Buharijevog *Sabiha* (br. 3650), da su najbolje tri generacije muslimana prve tri generacije: "Najbolja od zajednica [muslimana] je moja generacija, a zatim ona koja slijedi nakon njih, a zatim ona nakon njih." Poznato je da selefije tvrde da

pripadaju pobjednicima koji će biti spašeni na onome svijetu (et-ta'ifa el-mensura i el-firka el-nadžija), što, opet, temelje na drugom poznatom hadisu.

Pripadnici selefizma često citiraju hadis koji navodi Tirmizi (br. 2640) kojim je Poslanik, a.s., najavio da će se muslimanska zajednica (umma) podijeliti u 73 različite frakcije (firkah). Samo će jedna posjedovati ispravno vjerovanje i bit će spašena (firka el-nadžija). Sve ostale će na Danu suda završiti u paklu (džehennem). Spasenje je garantirano jedino za one koji budu slijedili Kur'an (Božiju knjigu) i sunnet (Poslanikovu praksu), stalno naglašavaju oni. Selefije stoga upozoravaju na opasnost od inovacija u vjeri (bid'at), kao i od racionalnog podupiranja vjere dokazima izvan ova dva osnovna islamska izvora, jer, prema njima, takav pristup vjerovanju rizikuje da skrene u herezu.

Ovdje dolazimo do tri vrlo bitne značajke selefizma kao ideološkog pokreta:

1. selektivni pristup vjeri i tradiciji selefija, stalno ih sprečava da vide veliku sliku islamske kulture i civilizacije;
2. samim time, na sceni imamo posebnu selefijsku doktrinu u promišljanju vjere koja je za njih neosporna, a svi ostali teološki sistemi su sporni i odbacuju se;
3. svako ljudsko mišljenje koje ima epitet neospornosti vodi u dogmu, a dogma u ideologiju. Otuda selefijsko učenje vrlo često prelazi u selefizam / dogmatsko mišljenje.

Sasvim je poznato da neuzimanje konteksta vremena i prostora pri tumačenju svetih tekstova sprečava mnoge da mogu uočiti širu sliku tradicije jednog naroda. Naravno, ovdje nije riječ samo o muslimanima i njihovom odnosu prema Božijoj Riječi. Bez širokih horizonata ljudski pogledi su skućeni, šturi i siromašni u svojim značenjima. Ustvari, svako odbacivanje drugog, apriori osporavanje

mišljenja tog drugog neminovno vodi u isključivost, a isključivost vodi u jedan vid ekstremizma. Svaki oblik *izma* rađa ideologiju koja se počesto krije iza određenih političkih pokreta, koja ljudsku riječ, naravno i riječi svetih tekstova, ne smatra *živim* već ih nasilno stavlja u okove svojih dogmatskih mišljenja.

Ako gore spomenute činjenice imamo na umu, postat će jasnija distinkcija između selefijskog učenja na teološkoj razini i selefizma kao ideološkog pokreta. Naime, mnogi muslimani u Bosni i Hercegovini i šire, ne razlikujući teološko učenje i ideologiju, ne vide nikakvu opasnost niti uzimaju ozbiljno razlike u obrednom i tradicijskom ispoljavanju vjere koje su uglavnom utemeljene na ideološkoj matrici. Ovo nam se čini posebno važnim ako imamo u vidu današnje razumijevanje i upražnjavanje vjere. Vjera je sloboda duše, a dogma je ropstvo uma. Svaki ljudski um mora spoznati, a duša osjećati potrebu za vjerom. (Cerić, 2022: 80) Zato su El-Maturidi i svi sunijski autoriteti bili protiv taklida koji akaid pretvara u dogmatiku / naslijedeno mišljenje u vjerovanju. Vjerovanje mora proći put razumnog shvatanja cijelog korpusa vjere. Imam El-Maturidi u svom *Kitab et-Tevhidu* je ukazao na potrebu da se svjetlost vjere sačuva od dogmatskih uvjerenja.

Kada govorimo o tome da selefije sebe smatraju sljedbenicima *ehlu-hadisa*, moramo imati na umu da niko od priznatih i poznatih islamskih pravnika ili učenjaka niti u jednom momentu ne dovodi u pitanje legitimitet sunneta kao validnog dokaza u vjeri, kao njenog drugog izvora nakon Kur'ana Časnog. Međutim, razlike u pristupu razumijevanja sunneta postoje. Dva su ključna koncepta poimanja sunneta; jedan koji se ograničava na doslovno shvatanje teksta sa što manje "uplitanja razuma" u poimanju istog (poznat kao *ehlul-hadis*) i drugi koji teži traganju za smislom i mudrošću izrečenih riječi dajući priliku ljudskom razumu da ih razumijeva i nerijetko iznalazi analogna rješenja (*ehlul-fikh*).

Kada smo kod izvora islama, nije suvišno kazati da je kur'anska struktura vrlo neobična za savremenog čitaoca. Kur'an je neposloženi mozaik (Alibašć). Otuda je vrlo važno za razumijevanje Kur'ana njegovo, prije svega, tematsko tumačenje koje će obuhvatiti sve kur'anske tekstove o određenoj temi, zatim ih posložiti vremenski, po obuhvatnosti (opći i specifični), po važnosti (centralni i ostali), itd. Za sljedbenike selefizma bitno je citirati tekst Kur'ana bez uzimanja šireg konteksta pri tumačenju istoga.

Među *ashabima* nalazimo one koji su se isticali u korištenju racionalnog prosuđivanja kao i one koji su ostajali na doslovnim značenjima teksta (Kur'ana i hadisa). Među prve se ubrajaju Omer, Alija i Abdullah ibn Mesud, dok su se doslovnim shvatanjem teksta isticali Abdullah ibn Omer, Abdullah ibn Amr ibn 'As i Zubejr. Kao najistaknutiji zastupnici *ehlul-hadiskog* učenja kasnije će se pojaviti imam Ahmed ibn Hanbel (780–855), osnivač hanbelijske škole islamskog prava i njegovi sljedbenici.

Današnje implikacije selefijskog učenja

Selefije se pozivaju na imama Ahmeda ibn Hanbela kao na jednog od najistaknutijih autoriteta u tumačenju vjere zbog njegovog suprotstavljanja mu'teziljskoj spekulativnoj teologiji. Mada je imala vidan utjecaj na razvoj islamskog pravnog učenja, hanbelijska škola nije postala dominantna sve dok je zbog simpatija prema učenju *ehlul-hadisa* nisu prihvatili sljedbenici već spomenutog Abdulvehhaba, nakon čega je hanbelijski mezheb postao zvanična škola u Saudijskoj Arabiji.

No, selefijsko priklanjanje isključivo jednoj pravnoj školi ne čini ih manje vrijednim. Problem nastaje kada selefije islam smještaju samo u jedan prostor – Arabija, jedno vrijeme – sedmo stoljeće, među jedan narod – Arape. To je više oponašanje tog vremena nego suštinsko

razumijevanje ovog vremena pa i vjere u kontekstu vremena i prostora njenog prakticanja. Islam je vjera za sva vremena, za sve narode i za sva podneblja kao temeljna misao u razumijevanju islama, što izostaje u selefijskom promišljanju vjere.

Selefije uporno zadržavaju islam u okvirima Arapskog poluotoka i u formalnom smislu (npr., oponašanje u oblačenju). Pritom zaboravljaju na jednu vrlo jednostavnu činjenicu koja je vidljiva svakom oku koje hoće da gleda – nije isto biti musliman u nekoj arapskoj zemlji i negdje u nekoj zemlji u zapadnoj hemisferi. Nije isti osjećaj identiteta niti tradicija, a kamoli da su vrijeme i prostor identične kategorije na svakom kutku Zemlje. U kontekstu kazanog, ne može se poistovjetiti *govor o vjeri s govorom u vjeri*, bez obzira na to kako se razumijevale ove naše misli. Selefije nikako da razlikuju govor o vjeri i vjerski govor. Ova distinkcija je vrlo važna u pozicioniranju muslimana u globaliziranom svijetu. Oni zaboravljaju onu divnu arapsku poslovicu – svako mjesto ima svoj govor.

Selefije se svojim učenjem, razumijevanjem i ponašanjem predstavljaju kao branioci islamske ortodoksije i olako kvalificiraju drugu ulemu kao moderne i liberalne muslimane.

Svojim razumijevanjem vjere selefije nastoje imati monopol nad vjerskom istinom, a posebno u tumačenju vjere. U tom smislu se nameću pitanja – čiji li je to islam? Je li selefija, onih koji se žele vratiti, kako kažu, u sedmo stoljeće? Ili je sunijski, onih koji slijede sunnet? Ili je šiitski, onih koji tvrde da je hazreti Alija trebao biti prvi halifa?

Lijek za ove toksične podjele među muslimanima nije samo u apolozijskim pozivima na jedinstvo u ujedinjenju na pravom putu. Prije bismo kazali da je lijek u Ebu Hanifinom odbijanju da se ljudska djela prosuđuju isključivo kroz prizmu vjere. (Silajdžić, Beglerović, 2016:44) Lijek možemo tražiti u hanefijsko-maturidijskoj školi, tj. u otvaranju muslimana i stvaranju ambijenta

pluralnosti ljudskog mišljenja kroz pojašnjenje uloge i važnosti razuma. Svi bi se muslimani trebali zapitati zašto su sunije, ili selefije, ili šiije ili pripadnici nekog drugog teološkog pravca u islamu? Odgovor je vrlo bitan na ovu zapitanost jer se tu kriju mnoge muslimanske nedoumice danas. Ako je neko rođen u Teheranu, on će vjerovatno odrasti kao šiija. Ako je neko rođen u Kairu, bit će vjerovatno sunija. Ako je u Istanbulu, vjerovatno će imati simpatije prema sufizmu. Zašto bi Uzvišeni Bog jedne osudio na pakao, a drugima bezrezervno obećao raj? Ima li u Kur'anu takvog plemenskog selektiranja ljudi na Zemlji?

Selefijsko 'jedno' naspram pluralnosti Zajednice (ummet)

Već smo kazali da selefijsko 'jedno' ne (pre)poznaje značaj pluralnosti u Zajednici. Ovo je sasvim vidljivo u javnim proklamacijama i pozivima na jedinstvo Zajednice. Muslimanski autoriteti naglašavaju da Zajednica označava sljedbenike Istine u svakom vremenu i prostoru, pa makar ih bilo malo. Muslimanu je dužnost pridržavati se Zajednice i zabranjeno mu je ustajati protiv nje. Onaj ko je napusti, zaslužuje prijetnju (riječ *džema'at* je izvedenica iz ar. glagola *džeme'a*, koja označava sastavljanje odvojenog).

Selefije, sunije, šiije i svi drugi pravci stalno naglašavaju da je jedinstvo muslimana kur'anski imperativ, a da je zabranjeno nejedinstvo. (*Alu Imran*, 103) Svaki musliman predstavlja jedno vlakno u užetu džemata kojeg se treba držati. Osnova jedinstva Zajednice leži u činjenici da muslimani imaju zajedničke ibadete koje moraju obaviti isključivo zajedno s drugima (naprimjer, džuma-namaz i hadž isključivo se obavljaju zajednički). Ibadeti su temelji ummeta, a ummet je zajednički imenitelj svih muslimana. (El-Enbija', 92) Teoretičari islama često napominju da je sama riječ *ummet* istog korijena u arapskom jeziku kao imenica *umm* / majka – musliman

treba gajiti majčinske osjećaje prema Zajednici. Posebno danas muslimani bi trebali imati na umu misao – Bogu predani, Zajednici odani.

Međutim, kako to da muslimani nisu (već) ostvarili taj ideal jedinstva? Da li jedinstvo znači 'jedno' mišljenje, 'jedan' stav, 'jedan' autoritet? Čini nam se da je u muslimanskom mišljenju jedinstvo ummeta ostalo samo na pukim proklamacijama u javnom diskursu!

Ako čitamo kur'ansko-hadiske tekstove, oni odišu pluralnošću. Jedinstvo Zajednice podrazumijeva da pluralnost, naprimjer, mišljenja doprinosi stabilnosti ummeta. Jedinstvo ummeta podrazumijeva okupljanje svih postojećih raznolikosti u službi Zajednici, a ne u veličanju pojedinca.

Mnogi pozivaju na jedinstvo ummeta ne razumijevajući tu riječ u njenom najdubljem značenju. Jedinstvo nije jedno mišljenje. Jedinstvo ne znači odbaciti drugog. Jedinstvo nije slijeđenje 'jednog'. Snaga jedinstva je u snazi i znanju okupljanja pluralnosti.

Selefije nikako da razumiju da postoje normalne razlike među muslimanima, pa čak i neke akaidске naravi. Različitost je Božija milost na Zemlji. Samo one razlike koje narušavaju ove principe su nenormalne a one su posljedica: a) raznih sektašenja u učenjima, b) netolerantnosti prema onome drugom i c) otuđivanje jednih od drugih. Ustvari, sve pobrojane posljedice jesu rezultat nesposobnosti i neznanja da upravljamo različitostima. Snaga jedinstva jednog naroda leži u njegovoj snazi okupljanja. Pluralnost je dobra dok upravljamo različitostima, u protivnom zapadamo u netolerantnost i otuđenost. Da bismo dostigli takav stepen razumijevanja treba se kretati određenom putanjom:

- mora se prihvatiti i priznati drugi, kao ljudsko biće koje ima pravo da u skladu sa svojom savješću traži spasenje;
- sudac svima nama u našim razlikama je Uzvišeni Bog, i to na Sudnjem danu, ne ovdje;

- do tada trebamo se pripremati na način da se natječemo u dobru, ko će biti bolji, ko će biti brži, a ne da težimo samo drugog poraziti i pobijediti.

Smatramo da nepoznavanje ovih iznijansiranih značenja vodi u isključivost i osjećaj odabranosti nad drugim. Vrlo je zanimljivo da se svi muslimani, bez obzira na teološke pravce, vraćaju poznatom hadisu o 73 sekte koji smo već ranije spominjali. Svi se slažu oko autentičnosti tog hadisa, ali se ne slažu oko određenja ili imenovanja te *firke en-nadžije* (spašene grupe). Svako za sebe tvrdi da su oni spašena grupa. Za neke to su oni koji vjeruju i odlaze konačnu odluku (murdžije). Drugi su *ehlul-hadis* vidjeli kao spašenu grupu (Ibn Hanbel). Za njih će najveća opasnost dolaziti od onih koji stvari prosuđuju prema vlastitom slobodnom rezoniranju (er-re'j). Za hanefije *ehlul-kibla* (oni koji se okreću prema Meki) jeste krovni izraz za sve muslimane a samim time su oni spašena grupa.

Zaključak

Selefizam možemo razumjeti kroz tri nivoa, kako je to kazao Bernard Haykel u svojoj studiji o *Prirodi selefijskog mišljenja i djelovanja*:

- teologije (akaid), koja je sadržana u pojmu tevhida;
- prava (fikh), koje se koncentriraju oko pitanja idžtihada i priklanjačenja učenjima određene škole prava;
- i politike, koju određuje konkretni put koji selefije biraju za djelovanje u ovom svijetu.

U pitanjima teologije čini se da su pripadnici ovog pokreta saglasni oko načela vjerovanja koja definiraju selefizam. U pitanjima pravne teorije i prakse konsenzus se donekle razvija, premda su danas mnoge selefije gledišta da *taklid* treba izbjegavati, a da je *idžtihad* zahtjev.

Najveće podjele unutar selefizma su, kao što se i može očekivati, oko pitanja: Kako se selefijska učenja odnose

prema pitanjima političkog života i vlasti? Ovaj potonji problem je, bez sumnje, važan, ali se on ne nalazi u središtu onog što selefiju čini selefijom, pa neopravdano usmjeravanje na to pitanje – što mnogi čine – zaklanja mnogo toga zbog čega je mnogim vjernicima danas selefizam privlačan, čak i neodoljiv. (Haykel, 2018: 75)

Ono što selefizam čini posebno privlačnim jesu tvrdnje o

pouzdanosti vjere, a podržano je i u velikoj sposobnosti da svoje (selefijske) tvrdnje podupru citiranjem teksta Objave. Oni se oslanjaju isključivo na pouzdano dokazane tekstove Objave kao osnove za svoje stavove, te što se referiraju na kur'anske ajete ili hadise svaki put kada iznesu sud ili mišljenje o bilo čemu. Kad je riječ o razradi učenja i mišljenja, da podupru citirano,

selefije tvrde da su ovi tekstovi bezuvjetno autoritativni i nadasve dovoljni.

Ono što je potreba današnjeg čovjeka (a to je duhovnost u najširem značenju te riječi), selefije su tu jasni i argumentirani, dok drugi teolozi vrlo često raspravljaju o mnogim pitanjima, uglavnom bez jasnog stava, preciznog i autoritativnog argumenta i korisnog ishoda.

Literatura

- Alibašić, Ahmet, Jusić, Muhamed (ur.) (2015). *Savremene muslimanske dileme*, Sarajevo: CNS.
- Cerić, Mustafa (2012). *Korijeni sintetičke teologije u islamu*, Sarajevo: El-Kalem.
- Cerić, Mustafa (2022). *Kritika čiste vjere*, Sarajevo: Vesatijja.
- Duranović, Elvir, Ljevaković-Subašić, Sumeja (ur.) (2022). *Imam Ebu Hanife*, Sarajevo: Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka.
- Grabus, Nedžad (2014). *Vjera, znanje i spoznaja*, Sarajevo: Tugra.
- Ikbal, Muhamed (2000). *Obnova vjerske misli u islamu*, Sarajevo: El-Kalem.
- Chittick, William C. (2005). *Sufijski put ljubavi*, Sarajevo: Ibn Sina.
- Hafizović, Rešid (2017). *Spoznaja – prva vrijednost islama*, Sarajevo: Ibn Sina.
- Haykel, Bernard, *O prirodi selefijskog mišljenja i djelovanja*, Sarajevo: Context, Časopis za interdisciplinarnu studiju 5:1 (2018), 61-75.
- Maturidi, Ebu Mensur (2003). *Kitab et-Tevhid*, Ankara: Isam Yayinlari.
- Rudolph, Ulrich (2018). *El-Maturidi i razvoj sunijske teologije u Semerkandu*, Sarajevo: CNS.
- Silajdžić, Adnan, Beglerović, Samir (2016). *Akaidsko učenje Ebu Hanife*, Sarajevo: El-Kalem.
- Silajdžić, Adnan, Beglerović, Samir (2021). *Akaidsko učenje imama Ibn Hanbela*, Sarajevo: El-Kalem.

الموجز

بعض مؤشرات التعاليم السلفية الأصولية

رفعت شاهينوفيتش

يُعرّف السلفيون أفكارهم الإصلاحية في المقام الأول من خلال مبادئ الإيمان. كما أنهم يركزون على بعض الأحكام الفقهية، وأشكال الحياة الاجتماعية والسياسة، لتقرير مصيرهم. صورة السلفي عند غيره من المسلمين تتجلى من خلال ملابسه، وأشكال سلوكه الاجتماعية والدينية الخاصة، ووضعيه جسده في الصلاة، ومضمون كلامه وشكله. لقد انتشرت الآراء والأفكار السلفية كثيرا في العقود الأخيرة، لدرجة أن العديد من المسلمين، لاسيما الشباب، حتى أولئك الذين لا يُعرفون أنفسهم رسميا بالسلفيين، ينجذبون إلى جوانب معينة في السلفية. ويحاول الكاتب في هذا المقال توضيح بعض خصائص الآراء السلفية.

الكلمات الرئيسية: السلفية، السلف الصالح، أهل الحديث، الوهابية، العقلانية، التراث.

Summary

SOME NOTES ON SALAFI THEOLOGY TEACHINGS

Rifet Šahinović

Salafis based their revivalist ideas primarily on the norms of the faith. Certain jurisprudential teachings (fiqh) as well as some social and political forms are also important in their self-determination. Other Muslims can easily recognize a salafi Muslim, through the specific way of dressing, the characteristic form of behavior, the manner of standing when performing salah (prayer), and also by the specific form of speech. Salafi teachings and ideas have, in the past few decades, spread to such an extent that many Muslims, especially youth, even those who do not generally identify themselves as Salafis, are attracted by some aspects of Salafism. The author here tries to clarify some characteristics of Salafi teaching.

Keywords: Salafism, As-Salafu-salih, Ahlu-l-Hadith, vebabism, racionalism, tradition